

УДК 387.1:811.112.2:004

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АУДИТИВНИХ ВМІНЬ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Гоцинець І.Л.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто основні тенденції розвитку аудитивних вмінь студентів-філологів на заняттях німецької мови, представлено систему вправ та окреслено роботу над фільмом із завданнями, подано опис та аналіз експериментального дослідження, проведеного на філологічному факультеті.

Ключові слова: антиципація, аудитивні вміння, відеотекст, інтерактивність, комунікативна компетенція, комунікативний підхід.

Постановка проблеми. Проблема мовленнєвої підготовки майбутнього педагогічного спеціаліста включає в себе поняття мовленнєвої компетенції. Вона сьогодні є однією з провідних базисних характеристик особистості, одним із найважливіших виявів її цілісності й самодостатності. Від сформованих навичок мовленнєвої поведінки фахівця великою мірою залежить інтерес його учнів до дисципліни зокрема і до процесу навчання в цілому. Мало досконало знати свій предмет, важливо для вчителя володіти засобами красномовства, бути комунікативно компетентним, щоб своїми знаннями захопити учнів, разом з ними вирушити у різні сфери життєдіяльності.

Коли студент відчуває реальну можливість використати отримані знання з іноземної мови у конкретних професійних та життєвих ситуаціях, його мотивація потужно зростає. А сучасний світ демонструє випускникам, як на ринку праці зростають можливості спеціалістів зі знанням як загальною, так і професійною іноземною мовою.

У реальному спілкуванні нам доводиться багато слухати, і те, наскільки точно і повно ми сприймаємо отриману інформацію, може визначити наші подальші дії. Навчити розуміти звукову мову – одна з найважливіших цілей навчання.

Аудіювання є складною рецептивною мисленнєво-мнемічною діяльністю, пов'язаною із сприйняттям, розумінням і активної переробкою інформації, що містилася в усному мовному спілкуванні. Часто крім сприйняття мови із слуху ми виконуємо й інші дії – спостерігаємо, говоримо, пишемо і т. д., але як правило, необхідно розуміти те, що чуєш.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що сучасні мовознавці розглядають аудіювання як один із засобів розвитку іноземної комунікативної компетенції, який має свої труднощі і вправи. С.Ю. Ніколаєва у своїй праці описує різноманітні методи та прийоми, які використовуються у навчанні іноземної мови. І.П. Лисовець досліджує проблему навчання аудіювання і усного мовлення. Н.Н. Прусаков розкриває проблематику труднощів при навчанні аудіюванню тексту, що звучить іноземною мовою. Багато праць присвячує аудіюванню С.В. Гапанова, в яких подає особливості текстів та аудіотекстів для навчання аудіювання, а також звертає увагу на розвиток особистості в процесі навчання. Це зумовлено використанням різних підходів, методів та прийомів його вивчення в іноземній мові.

Мета статті полягає у практичній розробці методики формування німецькомовної комунікативної компетенції студентів філологічного факультету в аудіюванні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку вищої школи опанування іноземною мовою розглядається як надбання комунікативної компетенції на базі сформованої лінгвістичної компетенції (ЛК). «Комунікативно-орієнтоване викладання мов має на меті не тільки дати студентам практичні знання граматики та лексики мови, що вивчається, але також розвинути у них розуміння того, як відповідна мова використовується для спілкування» [4, с. 49; 7, с. 18].

Принцип комунікативної спрямованості визначає й зміст навчання – відбір та організацію лінгвістичного матеріалу, конкретизацію сфер та ситуацій спілкування, ставить викладача перед необхідністю відповідної організації навчального процесу, використання різноманітних організаційних форм для здійснення спілкування, які підвищують мотивацію навчання [1, с. 30].

Метою навчання іноземною мовою у ВНЗ є формування комунікативної компетенції студентів, яка реалізується у здатності до мовного спілкування. Запорукою успішної мовної активності студентів є також і нетрадиційні форми занять з німецької мови, в ході яких студенти долучаються до культури країн мови, що вивчається, а також розширюють знання про культурну спадщину рідної країни, що дозволяє студентам брати активну участь у діалозі культур [5, с. 28].

Уміння спілкуватися іноземною мовою не здійсненне без уміння сприйняття іншомовної мови на слух. Необхідність слухати вже містить комунікативне завдання, яке має вирішити учень, студент на завершальному етапі аудіювання. Наприклад, інформація сприймається для того, щоб на неї відреагувати, висловити власну думку, взяти до уваги. Саме з цього й випливає одна з основних вимог до комунікативного навчання аудіювання: стимулювати в слухачів інтерес до змісту повідомлення, що сприятиме створенню необхідної комунікативної готовності до сприйняття інформації, в результаті чого з'являється антиципація – ймовірне прогнозування перебігу та змісту повідомлення. Антиципація (prediction) – це ключовий фактор при сприйманні усного мовлення [6; 3].

Під час роботи над аудіюванням значно ефективніше використовувати інтерактивні форми і методи. Суть цього полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навча-

ється. Студенти у процесі обговорення матеріалу поданого викладачем, виявляють своє власне розуміння на певний момент. Це допомагає їм навчатися, навчаючи інших, допомагає запобігти прогалини в розумінні проблеми. Студенти можуть збагатити свій мовний запас працюючи (слухаючи або читаючи) або спілкуючись зі своїми однокласниками. Інтерактивність включає в себе не тільки вираження своїх думок, а й сприйняття і розуміння думок інших.

Спільно придумані комунікативні завдання перед аудіюванням випереджають прослуховування й допомагають студентам здогадатися про певні ідеї, фрагменти інформації. Завдання перед аудіюванням можуть бути сформульовані як до тексту в цілому, так і до окремих частин тексту в разі поетапного прослуховування та обговорення.

Отже, не слід недооцінювати роль аудіювання на практичних заняттях з німецької мови. Це не лише складний мисленнєвий процес, але й важлива передумова формування інших видів мовленнєвої діяльності (наприклад, говоріння). Згідно з трьома етапами роботи з навчання аудіювання (до слухання, під час слухання, після слухання тексту), розрізняють дві групи вправ з навчання цього виду мовленнєвої діяльності. Кожна з цих груп розподіляється на певні підгрупи, до складу яких входять різноманітні за змістом та метою вправи, що роблять процес навчання аудіювання більш різноманітним та ефективним.

До системи вправ для навчання аудіювання входять дві підсистеми [8, с. 239]: 1) вправи для формування мовленнєвих навичок аудіювання і 2) вправи для розвитку вмінь аудіювання. До першої підсистеми включаються 3 групи вправ: вправи для формування фонетичних навичок аудіювання (фонематичного та інтонаційного слуху); вправи для формування лексичних навичок аудіювання; вправи для формування граматичних навичок аудіювання. До другої підсистеми входять 2 групи вправ: вправи, що готують студентів до аудіювання текстів; вправи в аудіюванні текстів.

Мета вправ I підсистеми – сформулювати у студентів слухові, лексичні та граматичні навички аудіювання. Формування слухових навичок передбачає розвиток у студентів фонематичного та інтонаційного слуху. До I підсистеми входять некомунікативні та умовно-комунікативні рецептивні вправи.

Мета вправ II підсистеми [9, с. 248] – розвинути у студентів уміння аудіювання. До цієї підсистеми входять умовно-комунікативні та комунікативні рецептивні вправи.

У процесі навчання аудіювання викладач має передбачити три етапи роботи: [2, с. 281]

- 1) формулювання інструкції,
- 2) презентацію аудіоматеріалу,
- 3) контроль розуміння прослуханого.

Важливу роль відіграє *інструкція*, що містить конкретне завдання для орієнтування студентів на цілеспрямоване і свідоме розуміння інформації. Таке завдання організує процес мислення студента, його увагу і стимулює запам'ятовування у процесі слухання. Психологи свідчать, що правильна і точна інструкція може підвищити ефективність сприймання на 25%.

Після прослуховування студентами аудіо-тексту викладач має перевірити його розуміння.

Розуміння – вирішальний момент аудіювання. *Контроль розуміння* аудіотексту може здійснюватися вербальним чи невербальним способом. Дії студента після прослуховування повідомлення пов'язані з характером завдання, яке було поставлене перед його слуханням. Форми передачі розуміння аудіотексту можуть бути різноманітними: позамовні/невербальні дії студентів та вербальні: бесіда за текстом, його переказ, упорядкування пунктів плану чи блоків тексту за логікою змісту, визначення головної думки, завершення висловлювання, виправлення неправильних тверджень, тести з вибором відповіді (альтернативні, одно-елементного та множинного вибору, перехрест, ланцюгові, тести класифікації), тести на відновлення випущених елементів речення (клоуз-тести) тощо [2, с. 281].

Лише за дотримання всіх перерахованих умов можна досягти успіху у формуванні вмінь і навичок аудіювання, а в кінцевому результаті – багатогранного розвитку особистості студента.

Кінцевою метою навчання аудіювання є придбання студентом умінь і навичок сприйняття і розуміння іншомовної мови на слух, що допоможе йому, у свою чергу, приймати участь в актах усного спілкування.

Враховуючи те, що використання відеофільмів на заняттях є ефективним засобом розвитку умінь аудіювання, ми розробили комплекс прийомів для розвитку лексичних умінь аудіювання у студентів першого курсу філологічного факультету. Даний комплекс розроблений в рамках вивчення теми «Die Familie» та підтеми «Traditionen in Ihren Familien». Нами був обраний мультиплікаційний фільм «Anastasija» (США, рік випуску: 1997, переклад), який демонструвався на двох практичних заняттях. Були дотримані такі критерії, як: відповідність мовного змісту відеозаписів рівню мовної підготовки студентів; відповідність жанрових особливостей змісту відеозаписів навчальним цілям і завданням, інтересам студентів; популярність у глядацькій аудиторії; наявність конфлікту.

Фільм був розділений на 7 епізодів, при роботі з кожним епізодом на демонстраційному етапі використовувався певний прийом роботи з відео і пропонувалося вправа для розвитку лексичних умінь аудіювання.

Слід зазначити, що даний комплекс передбачає поетапне розвиток вмінь аудіювання: від простих до більш складних. Аналогічно визначаються прийоми роботи з мультфільмом, спочатку рекомендується використовувати найбільш прості прийоми, переходячи поступово до більш складних.

Комплекс розроблений з урахуванням класифікації лексичних умінь аудіювання Я.М. Колкера [3, с. 102-112]. Метою даного комплексу є розвиток лексичних умінь аудіювання. Завдання комплексу: розвинути лексичні уміння аудіювання; зробити заняття з німецької мови більш цікавими; мотивувати студентів на подальше вивчення німецької мови; розвинути увагу, пам'ять, мислення студентів.

Покажемо, в якій послідовності потрібно використовувати відео прийоми для розвитку лексичних умінь аудіювання на прикладі мультфільму «Anastasija».

Епізоди 1 і 7 використовувалися для проведення вихідної та підсумкової діагностики відповідно. При їх показі використовувався прийом «застиглий кадр».

При демонстрації епізоду 2 застосовувався прийом «пророцтво», один з найпростіших прийомів використання відео (викладач зупиняє відеозапис і питає у студентів, як будуть далі розвиватися події в цьому фрагменті) [3, с. 110].

При демонстрації епізоду 3 брався більш складний прийом «глядачі і слухачі», за допомогою якого розвивається не тільки вміння розуміти ізольовані слова, але і дізнаватися з мовного потоку раніше вивчені слова. Цей прийом дозволяє слухачам описати подію так, як вони зрозуміли з почутого, а глядачам розповісти те, що вони побачили.

Продовжуючи працювати з фільмом (епізод 4), пропонувався для використання прийом «один звук», який включає в себе слухання відеоклипу без зображення і передбачає уявлення картинку самими студентами. В результаті чого даний прийом сприяє розвитку таких психічних процесів, як увага, сприйняття мови на слух, впізнавання з мовного потоку нових слів, представлених викладачем [3, с. 11].

При демонстрації епізодів 5 і 6 планувалося розвивати у студентів вміння розуміти слова в контексті, при цьому використовувалися такі прийоми як «правда чи брехня», «заповнення пропусків в діалозі».

Поетапність роботи з відеоматеріалом та його підбір для перевірки аудитивних вмінь студентів-філологів дали змогу представити результати використання розробленого комплексу прийомів на практичних заняттях німецької мови на І курсі філологічного факультету у Дрогобицькому державному педагогічному університеті.

Для проведення експерименту ми взяли студентів група УН-13, практичні заняття з німецької мови у якій проводить Гоцинець Ірина Львівна.

Студентам були запропоновані наступні вправи: уміння розуміти ізольовані слова; уміння розуміти слова в контексті; уміння виділяти з мовного потоку незнайомі слова і визначати їх значення.

За результатами вихідної діагностики лексичних вмінь аудіювання ми визначили, що слабкіше всіх в учнів розвинуте вміння розуміти слова в контексті, на хорошому рівні знаходиться уміння розуміти ізольовані слова, що залишився вміння виділяти незнайомі слова і визначати їх значення займає проміжне значення.

Тестування показало динаміку поліпшення показників володіння лексичними вміннями аудіювання після апробації розробленого нами комплексу прийомів і вправ використання автентичного фільму на заняттях з німецької мови.

Так як за першими результатами в студентів виникають труднощі з розумінням слів в контексті, але слід відзначити підвищення показників рівня цього вміння (середній бал вихідної діагностики – 3,2; середній бал підсумкової – 3,7). Підвищився рівень розуміння незнайомих слів (у вихідній діагностиці він дорівнював 3,4, в підсумковій – 3,7). У всіх студентів відзначається позитивна тенденція в розвитку рівня лексичних вмінь аудіювання.

Система роботи з розвитку комунікативної компетенції студентів аудіюванні на практичних заняттях з німецької мови найбільш доречною й виправдана, оскільки спрямована на самого студента, свідоме й міцне засвоєння ним необхідних знань і навичок, які студент може використовувати в реальних життєвих ситуаціях. На нашу думку, введення перегляду художніх та мультиплікаційних фільмів до структури практичних занять значно підвищує мотивацію та інтерес студентів до вивчення німецької мови, поглиблює їхні знання, що є однією з головних умов ефективності навчання, закріплює знання студентів через вирішення різноманітних завдань творчого характеру, розвиває індивідуальні можливості й творчі здібності студентів, формує навички аналізу, синтезу, моделювання, прогнозування, доведення істини та її спростування тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши отримані дані, ми прийшли до висновку, що простежується позитивна тенденція в розвитку лексичних навичок аудіювання, практично у всіх студентів покращилися розуміння слова в контексті, значення незнайомих слів. На заняттях було відмічено, що систематична та цілеспрямована робота з фільмом сприяє розвитку лексичних вмінь аудіювання, мовної активності учнів. Студенти поступово освоїлися з даним видом роботи, виявили неглибокий інтерес до таких прийомів роботи з відео, як «глядачі і слухачі», «пророкування». За допомогою цих прийомів успішно проходив як процес введення нової лексики, так і повторення вже вивченою.

У подальшому необхідно дослідити нові підходи та тенденції, які б змогли ефективніше здійснювати розвиток аудитивних вмінь та навичок студентів на заняттях з німецької мови.

Список літератури:

1. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови немовному ВНЗ // Іноземні мови. – 2005. – № 2. – С. 28-30.
2. Бочкарьова О.Ю. Методика навчання майбутніх учителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Бочкарьова Олена Юріївна. – К., 2007. – 281 с.
3. Колкер Я.М., Устинова Е.С. Обучение восприятию на слух английской речи. – М., 2002. – 234 с.
4. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови / Перекл. і адапт. Л.В. Биркун. – Oxford University Press, 1998. – 49 с.
5. Омоле О.И. Лингвокультурные компоненты современного английского делового письма: Автореф. канд. дис: 10.02.04. – М., 2000. – 28 с.
6. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. / [під ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
7. Морозов Д.Л. Обучение профессионально-ориентированному аудированию на основе совершенствования психологических механизмов речи: на материале немецкого языка, уровень профессионального образова-

ния: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения иностранным языкам» / Д.Л. Морозов. – Нижний Новгород, 2009. – 24 с.

8. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. Базовый курс лекций. – М.: Просвещение, 2002. – 239 с.
9. Филиппова М.М., Ксензенко О.А. Английский язык для пользы и развлечения. Учеб. материалы для учащихся старших классов спецшкол и студентов гуманитарных факультетов высших учебных заведений. – М.: Добросвет – 2001. – 287 с.

Гоцинець И.Л.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ АУДИТИВНЫХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье рассмотрены основные тенденции развития аудитивных умений студентов-филологов на занятиях по немецкому языку, представлена система упражнений, намечена работа над фильмом с задачами, дано описание и анализ экспериментального исследования, проведенного на филологическом факультете.

Ключевые слова: антиципация, аудитивные умения, видеотекст, интерактивность, коммуникативная компетенция, коммуникативный подход.

Hotsynets I.L.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

METHOD OF STUDENTS-PHILOLOGISTS' DEVELOPING SKILLS FOR LISTENING COMPREHENSION AT THE GERMAN CLASSES

Summary

The article deals with the problem of students' developing skills for listening comprehension at the German classes. The author has focused attention on working out the system of exercises aimed at developing communicative competence in listening and working out a set of techniques for developing lexical skills of listening based on authentic cartoon. The author has made an attempt to analyze the results of the experiment.

Keywords: prediction, skills for listening comprehension, videotext, interactivity, communicative competence, communicative approach.